

Warszawa, 12 listopada 2002 r.

**Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy o Komitecie Badań Naukowych
(druk sejmowy 1006)**

Uwagi wstępne

Ustawa o Komitecie Badań Naukowych jest podstawowym aktem prawnym określającym zasady funkcjonowania systemu nauki w Polsce. Obecnie po ponad dziesięciu latach od jej uchwalenia zapowiadane są systemowe zmiany dotyczące dziedziny badań naukowych. Projekt nowelizacji ustawy o Komitecie Badań Naukowych przedstawiony w druku 1006 powinien być rozpatrywany w szerszym kontekście planowanych zmian.

W maju 2002 r. Minister do spraw nauki a zarazem Przewodniczący Komitetu Badań Naukowych przedstawił do dyskusji środowiska naukowego „*Założenia reformy systemu organizacji i finansowania nauki*”. Projekt całościowej reformy systemu polskiej nauki nie został jeszcze oficjalnie przedstawiony. W środowiskach naukowych toczy się już jednak dyskusja nad bardzo ważnym jego elementem rządowym projektem ustawy o finansowaniu nauki. Planowane zmiany mają być systemowe i dotyczyć zarówno finansowania nauki, jak i struktury instytucji odpowiedzialnych za badania naukowe, czyli Komitetu Badań Naukowych, Polskiej Akademii Nauki, Jednostek Badawczo - Rozwojowych.

W uzasadnieniu do projektu nowelizacji ustawy o Komitecie Badań Naukowych zawartego w druku 1006 stwierdzono, że jest on elementem większej całości. Powtórzmy jednak, że kształt całości reformy nie jest jeszcze znany. Nie wiemy, na ile aktualne i rozważane są rozwiązania przedstawione w Założeniach reformy. Mowa w nich o utworzeniu ministerstwa nauki, ale także o istotnych zmianach dotyczących samego Komitetu Badań Naukowych.

W „Założeniach reformy systemu organizacji i finansowania nauki” czytamy, że projekt reformy: *„zakłada przekształcenie Komitetu Badań Naukowych w Ministerstwo Nauki, które będzie miało strukturę typowego resortu.*

W zakresie działalności ministerstwa znajdzie się zapewne także problematyka informatyzacji kraju, co byłoby niewątpliwie korzystne dla sfery nauki. Obecny Komitet Badań Naukowych zostałby przekształcony w Radę Nauki (RN), działającą jako organ opiniotawczo-doradczy ministra. Rada Nauki będzie wybieralna - obecni członkowie zespołów KBN staną się członkami Rady Nauki do końca kadencji obecnego KBN. (...) Organami Rady Nauki byłoby Prezydium (przewodniczący, zastępca i 3 - 5 członków), komisje dziedzinowe obejmując podstawową sferę nauki oraz Komisja ds. Badań na Rzecz Gospodarki i Komisja ds. Badań na Rzecz Obronności. Komisji nie powinno być zbyt wiele, zaś obszary ich działań w pewnym zakresie powinny się pokrywać, tak aby z danym projektem można było aplikować do różnych gremiów, a nie tylko do jednego, jak to ma miejsce obecnie. (...) Zadania Rady Nauki będą jeszcze bardziej odpowiedzialne, niż obecne zadania KBN” Jako zadania projektowanej Rady Nauki w dokumencie wymienia opiniowanie, proponowanie rozwiązań oraz przygotowywanie założeń. Rada byłaby więc typowym ciałem doradczym pozbawionym uprawnień decyzyjnych.

Zaproponowana w „Założeniach reformy systemu organizacji i finansowania nauki” koncepcja przekształcenia Komitetu Badań Naukowych w Radę Nauki funkcjonującą przy – zacytujmy - „typowym resorcie” oznaczałaby w perspektywie konieczność istotnej nowelizacji lub nawet zniesienia ustawy o Komitecie Badań Naukowych, który obecnie jest naczelnym organem administracji rządowej. Podejmując pracę nad nowelizacją ustawy o Komitecie Badań Naukowych zawartą w druku 1006 trzeba wprost spytać o dalsze plany nowelizacji tej ustawy. Racjonalne wydaje się całościowe wprowadzanie zmian.

Uwagi szczegółowe

Projekt ustawy o zmianie ustawy o Komitecie Badań Naukowych nowelizuje jeden artykuł ustawy o Komitecie Badań Naukowych. Według artykułu 13 tej ustawy Komitet wykonuje swe zadania przy pomocy urzędu Komitetu, którego statut określa Rada Ministrów w drodze rozporządzenia. W projekcie art. 13 ustawy o KBN brzmi „Komitet wykonuje swe zadania przy pomocy ministerstwa obsługującego ministra właściwego do spraw nauki”

Oprócz nowelizacji art. 13 ustawy o Komitecie Badań Naukowych w projekcie znajdują się przepisy dotyczą trybu przekształcenia urzędu w ministerstwo i związanych z tym stosunków pracy. W uzasadnieniu zaznaczono, że planuje się rozwiązanie, które umożliwi *„przeniesienie pracowników znoszonego urzędu Komitetu Badań Naukowych do nowoutworzonego ministerstwa”*.

Trzeba podkreślić, że zgodnie z art. 39 ust 1 ustawy o Radzie Ministrów ministerstwo tworzy, znosi lub przekształca Rada Ministrów w drodze rozporządzenia, a na mocy ust 5 tegoż artykułu Prezes Rady Ministrów w drodze zarządzenia nadaje ministerstwu statut. Utworzenie ministerstwa nie jest materią ustawową. Można zakładać, że Rada Ministrów przygotowując przesłany do Sejmu projekt nowelizacji ustawy o KBN prawdopodobnie przygotowała także rozporządzenie o utworzeniu ministerstwa nauki i informatyzacji. Wydaje się, że przepisy dotyczące trybu przekształcenia mogą być zawarte w rozporządzeniu.

Nowelizacja ustawy o Komitecie Badań Naukowych przedstawiona w druku sejmowym nr 1006 ma w istocie bardzo ograniczony zasięg. Ta zmiana sama w sobie wydaje się wręcz niezbyt istotna. Jej wdrożenie w praktyce może ograniczać się do zmiany nazewnictwa, prowadzić do nieco innej organizacji pracy administracji obsługującej naukę, oraz pewnych zmian kadrowych. Teza, że w ramach obecnych lub nieco zmodyfikowanych struktur organizacyjnych nie jest możliwe, zorganizowanie dobrej obsługi Ministra właściwego do spraw nauki i informatyzacji nie została dokładnie uzasadniona. Natomiast zawarta w uzasadnieniu informacja, że nowelizacja nie pociągnie za sobą żadnych kosztów wydaje się wątpliwa – choćby koszty miały się ograniczać do kosztów wymiany druków i pieczęci. Niestety tekst

przedstawionego uzasadnienia projektu nie daje czytelnej prezentacji idei wprowadzonej zmiany.

Nie jest jasne, dlaczego zawarta w projekcie zmiana o charakterze w gruncie rzeczy organizacyjnym ma rozpoczynać proces zmian systemowych. Można przypuszczać, że powodem jest to, że nie budzi ona zasadniczych kontrowersji w środowisku naukowym, przeciwnie kojarzona jest z nadaniem wyższej rangi sprawom nauki. Z natury rzeczy najmniej kontrowersji budzą zmiany w jakiejś mierze pozorne, symboliczne. Nie można z nimi wiązać wygórowanych oczekiwań. Przemianowanie urzędu na ministerstwo (a niestety istnieje groźba, że w dużej mierze do tego sprowadzi się proponowana zmiana) z pewnością będzie miało ograniczony wpływ na podniesienie rangi nauki w państwie. Naprawdę istotne jest zagadnienie kompetencji ministra nauki i innych instytucji w całym systemie organizacji badań naukowych oraz systemie ich finansowania.

Wydaje się, że racjonalne byłoby całościowe regulowanie spraw nauki, zaczynając od zmian dotyczących roli i kompetencji poszczególnych instytucji w systemie, a kończąc na regulacjach dotyczących ich obsługi. W praktyce oznaczałoby to odłożenie pracy nad omawianym projektem do czasu wniesienia przez rząd projektu ustawy o finansowaniu nauki.

Sporządziła: Justyna Osiecka